

Position paper Openbaar Ministerie

T.b.v. ronde tafel Dreigingsbeeld Ondermijning Nederland, 7 oktober 2026

Inleiding

Het DON geeft een ander perspectief op de ondermijnende effecten van de georganiseerde criminaliteit. Het laat in één overkoepelend beeld zien dat de verwevenheid tussen onder- en bovenwereld de maatschappij steeds verder uitholt en steeds meer schade toebrengt aan de nationale veiligheid. Een sluimerende beweging die we gezamenlijk moeten zien te stoppen. Ondermijning in de zorg is hier een goed voorbeeld van: de georganiseerde criminaliteit nestelt zich in een normale, legitieme markt door systeemkwetsbaarheden te misbruiken en holt deze vervolgens uit voor geldelijk gewin. De dreiging komt soms ook op een acute manier samen. Recent in Overasselt bijvoorbeeld. Die gebeurtenissen hebben Nederland weer wakker geschud. Ze hebben geleid tot een groot strafrechtelijk onderzoek en vele verdachten die vastzitten en voor de rechter zullen worden gebracht. Mede door online mogelijkheden kunnen criminele netwerken makkelijk nieuwe uitvoerders werven voor het plegen van geweld. Het DON laat dus ook zien dat een breder perspectief nodig is om ook de ondermijnende effecten van georganiseerde criminaliteit tegen te gaan. In deze position paper staat hoe de dreigingen die in het DON staan beschreven kunnen worden tegengegaan c.q. gemitigeerd en waar de Tweede Kamer een rol kan spelen om knelpunten in de aanpak weg te nemen.

De inzet van het strafrecht

Het OM is met de politie verantwoordelijk voor de opsporing en vervolging. De aanpak van georganiseerde criminaliteit is daarin al jarenlang een van de prioriteiten. Via het strafrecht pakken wij verdachten aan. Wij ontmantelen criminele organisaties en proberen de georganiseerde criminaliteit beheersbaar te houden. Het strafrecht echter is reactief en vooral gericht op individuele zaken, verdachten of organisaties. De capaciteit binnen de strafrechtketen is schaars. Wij moeten dus slimme keuzes maken en het strafrecht met chirurgische precisie en strategisch inzetten, gericht op essentiële schakels en bepalende spelers of organisaties. En omdat wij vanuit de strafzaken zicht krijgen op achterliggende systemen en mechanismen die criminaliteit mogelijk maken, kunnen wij andere in staat stellen om naast het strafrecht interventies te plegen. Met het strafrecht alleen kunnen we geen maatschappelijke problemen oplossen. Wij kunnen alleen de symptomen aanpakken, maar niet de systeemkwetsbaarheden waar het DON de aandacht op vestigt wegnemen. Ook de dreigingen zoals die in het DON worden genoemd blijven bestaan als we alleen het strafrecht inzetten.

De brede aanpak van ondermijning

Om echt verschil te maken is meer nodig. Het vergt inzet van een breed scala aan partners – vanuit de overheid, het bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en de maatschappij zelf – om ook te ondermijnende effecten van de georganiseerde criminaliteit tegen te gaan. Dit is een gedeelde opgave waarvoor een verdergaande mate van samenwerking en commitment noodzakelijk is. Hier ligt ook voor het OM – net als voor de politie – een taak: wij signaleren kwetsbaarheden waar criminelen misbruik van maken. Wij beschikken vanuit de opsporing informatie die voor partners belangrijk is om binnen de eigen bevoegdheden op te kunnen treden. Naast repressie is het ook nodig om barrières op te werpen, de weerbaarheid van organisaties en de maatschappij te vergroten en te investeren in preventie. Een belangrijke rol is daarbij ook weggelegd voor de zogenoemde Poortwachters. Zij bewaken de toegang tot een bepaalde branche,

dienst of systeem waar criminelen misbruik van kunnen maken. Het versterken van de rol heeft een belangrijke preventieve werking en kan zorgen dat de integriteit van financiële systeem of markten – zoals de zorgmarkt – niet wordt aangetast of door criminelen kunnen worden misbruikt.

Systeemkwetsbaarheden

Het DON vestigt in het bijzonder de aandacht op systeemkwetsbaarheden. Criminaliteit volgt de weg van de laagste weerstand; criminelen weten nieuwe kwetsbaarheden snel te vinden en deze te gebruiken. Een specifieke systeemkwetsbaarheid die in het DON wordt genoemd gaat over onbedoelde overheidsfacilitering. Die ontstaat bijvoorbeeld als bij nieuwe wet- en regelgeving onvoldoende rekening wordt gehouden met risico van misbruik. Criminele organisaties maken dankbaar gebruik van zulke kwetsbaarheden om zo snel mogelijk geld weg te sluizen via bijvoorbeeld subsidies, toeslagen of zorggelden. Ook hier is ondermijning in de zorg een goed voorbeeld. Door een combinatie van structurele systeemkwetsbaarheden en onvoldoende toezicht en handhaving hebben criminelen te makkelijk toegang tot de zorgmarkt gekregen en kunnen zij het stelsel misbruiken voor ondermijnende criminele activiteiten. Omdat het strafrecht achteraf vaak tekortschiet en overbelast raakt, moet de overheid dit probleem aan de voorkant voorkomen door bij nieuw beleid vooraf scherpe risicoanalyses te maken en strenge beheersmaatregelen in te stellen.

Oproep aan de Tweede Kamer

Ondermijning is maatschappelijk probleem. Het strafrecht speelt een belangrijke rol om de georganiseerde criminaliteit aan te pakken. Het strafrecht moet hier goed voor zijn toegerust. Daarnaast vraagt het tegengaan van ondermijnende effecten om een brede aanpak en dus om samenwerking. Het is belangrijk dat de randvoorwaarden voor die samenwerking goed zijn ingevuld en dat alle relevante partners, organisaties en de maatschappij daarin een rol speelt.

Het OM vraagt van de Tweede Kamer:

- Wetgeving t.b.v. strafrechtelijke instrumentarium: zorg voor een voortvarende behandeling van het wetsvoorstel voor verbetering van de kroongetuigereling en het wetsvoorstel voor verhoging van de wettelijke strafmaxima voor ernstige drugsdelicten. De inzet van kroongetuigen is nodig om de afscherming van criminele organisaties te kunnen doorbreken. De verhoging van de wettelijke strafmaxima om de kopstukken in de georganiseerde drugscriminaliteit beter aan te kunnen pakken.
- Vertrouwen: over de inzet van sommige bevoegdheden ontstaat weleens discussie, ook in de politiek. Zoals het inzetten van undercoveragenten (werken onder dekmantel), de inzet van de criminele burgerinfiltrant, kroongetuigen maar ook het toepassen van procesafspraken om de strafrechtketen te ontlasten. Het OM heeft hier meer ruimte en vertrouwen nodig om de internationale georganiseerde criminaliteit aan te kunnen pakken en het strafrecht echt gericht in te kunnen zetten.
- Weerbaarheid: houd bij alle nieuwe wet- en regelgeving – ook buiten het justitiedomein – oog voor misbruik en oneigenlijk gebruik. Zorg dat bij nieuwe wet- en regelgeving de belangen voor bescherming van de maatschappij tegen de effecten van georganiseerde criminaliteit wordt meegenomen, zodat misbruik door criminelen aan de voorkant wordt voorkomen.

- Versterking rol van poortwachters: houd voortdurende aandacht voor versterking van de rol van poortwachters en toezichthouders. Bijvoorbeeld versterking van de wettelijke rol van de KvK om te integriteit van het handelsregister te waarborgen en misbruik van rechtspersonen door criminelen te voorkomen.
- Flexibilisering gegevensdeling: bij de aanpak van ondermijning dienen veiligheidsbelangen zwaarder te wegen dan privacybelangen. Binnen de huidige systematiek is dat niet altijd mogelijk, omdat samenwerking tussen overheidspartners alleen goed mogelijk is binnen het kader van de WGS of een convenant. Bij de aanpak van ondermijning in de zorg wordt een goede integrale samenwerking bemoeilijkt omdat belangrijke partners geen deel uitmaken van het RIEC. Maak hiervoor een structurele oplossing, door meer flexibilisering van de mogelijkheden voor gegevensdeling.